

Betekent een hoge stalbezetting automatisch vragen om problemen?

TEKST EN BEELD: STEVEN COOLS - VAKGROEP VOORTPLANTING, VERLOSKUNDE EN BEDRIJFSDIERGENEESKUNDE - FACULTEIT DIERGENEESKUNDE - UGENT

Sinds de invoering van het melkquotum in 1984 draait het in Europa allemaal rond het zo goedkoop mogelijk vol melken van het quotum. Dit betekent dat de melkproductie per koe optimaal moet zijn. Met het wegvallen van het melkquotum in 2015 in het achterhoofd, wordt de opbrengst per stalplaats steeds belangrijker. Een maatregel die, economisch gezien, tot meer winst per stalplaats zou kunnen leiden is een zekere graad van overbezetting van de stal. In hoeverre is zo'n maatregel diergeneeskundig verantwoord?

Normaal koegedrag

Voordat de effecten van overbezetting aan bod komen, is het interessant om eens na te gaan hoe de melkkoe haar tijd besteedt onder natuurlijke omstandigheden. Figuur 1 geeft een overzicht van de gemiddelde tijdsbesteding van een koe met weidegang. Voor koeien die de klok rond binnen gehuisvest worden, is de situatie echter anders. Zij besteden 50 tot 60 % van hun tijd (12 tot 13 uur) aan liggen en 25 tot 30 % (6 tot 7 uur) aan eten.

Daarnaast is het belangrijk te weten dat runderen kuddedieren zijn, die 'gedrags-synchronisatie' kennen. Dit betekent dat zij bepaalde zaken, vooral rusten en vreten, liefst gelijktijdig willen doen. De welzijnsnormen inzake huisvesting in een ligboxenloopstal houden dan ook rekening met dit principe. Het optimale stalconcept, aldus deze normen, voorziet voor elke koe een ligbox en een voerplaats. Dit concept wordt verder aangevuld met concrete normen voor de afmetingen van ligboxen, voerplaatsen en looppaden. Het is niet de bedoeling om al deze getallen hier de revue te laten passeren, maar ten gepaste tijde zullen bepaalde normen aangehaald worden in de context van dit artikel.

Reactie op overbezetting

Verscheidene studies probeerden het effect van overbezetting van de stal, zowel economisch als diergeneeskundig, in kaart te brengen. Een onderzoeksgroep uit Wageningen rapporteerde in 2007 dat het

In geval van overbezetting is het zeer belangrijk over een lichte stal met gereinigde, ruime ligboxen en een schoon gangpad te beschikken.

gelijktijdig kunnen eten niet essentieel zou zijn voor het welzijn. Mocht dit waar zijn, dan zou dit groepsgedrag geen argument meer zijn om overbezetting te weerleggen.

Een overbezetting kan zich voordoen ter hoogte van het voerhek of de ligboxen. Meestal echter gaat het om een stal waar minder vreetplaatsen zijn dan ligboxen of waar er van beide een tekort is. Een stal met

te weinig boxen maar voldoende eetplaatsen is zeldzamer, tenzij het om een stal gaat met enkelvoudige ligboxrijen.

Een economisch voordeel van overbezetting van de ligboxen is dat er verhoogde inkomsten op de investeringen gecreëerd kunnen worden en dat de ligboxen gelijkmatiger bezet worden. Een nadeel is logischerwijs dat de tijd per koe beschikbaar om te liggen daalt en dat de competitie verhoogt. Deze competitie

In deze stal wordt een bezettingsgraad van 130 % gehanteerd. Continue TMR-voorziening is dan noodzakelijk.

Enkele belangrijke maatregelen op een rijtje

⇒ Vorm stabiele groepen (maximum 60 tot 100 dieren), waarbij de risicogroep van ranglage dieren (vaarzen, zieke dieren, transitiekoeien) extra aandacht krijgt of apart gehuisvest wordt onder een normale bezettingsdichtheid.

⇒ Houd bij nieuwbouw of renovatie rekening met het feit dat ook de ranglage dieren vlot aan hun behoeften moeten kunnen voldoen en hierbij de gelegenheid moeten hebben om de dominante dieren te ontwijken:

- o voldoende doorgangen creëren (elke 20 boxen);
- o voldoende brede doorgangen maken (2,5 m indien geen drinkbak, 3 m indien wel);
- o voldoende drinkbakken (minstens 2 per groep en maximaal 20 dieren per drinkbak);
- o creëer geen ligboxen met verminderd comfort, die minder vaak bezet zijn (te ver van de eet- en drinkgelegenheden; enkel te bereiken via een smalle doorgang; gelegen in een dode hoek);
- o voldoende brede looppaden (3,5 tot 4,2 m achter het voerhek, 2,5 tot 3 m tussen de boxenrijen).

⇒ Beperk bij gebruik van krachtvoerboxen de maximale dagelijkse gift tot 250 kg, zodat de kans op wachtrijen en verdringen van ranglage dieren geminimaliseerd wordt. Uiteraard moeten deze boxen vlot bereikbaar zijn.

⇒ Om de effecten van overbelasting van de klauwen op de harde roostervloer te verminderen, kan er overwogen worden om een rubberen toplaag te leggen.

verloopt echter vooral op een indirecte wijze. Dit betekent dat de dieren niet rechtstreeks met elkaar in confrontatie gaan (vechten), maar dat ze elkaar te snel af proberen te zijn door zo snel mogelijk (na bijvoorbeeld de melkbeurt) een ligbox te bezetten, met een grotere kans op mastitis tot gevolg. Ook de kans op damliggers neemt toe.

Een Canadees onderzoek uitgevoerd in 2007 door Fregonesi (Universiteit van British Columbia) leert ons dat de gemiddelde tijdperiode besteed aan liggen, met 1,7 uur

Figuur 1: Tijdbesteding van een melkkoel.

verminderde wanneer de bezettingsdichtheid van 100 % (12,9 uur/dag) steeg tot 150 % (11,2 uur/dag). Dat is trouwens nog steeds langer dan de gemiddelde ligtijd op de weide. Resultaten van dezelfde grootteorde zijn terug te vinden in verscheidene andere studies. Let wel, dit geldt voor de gemiddelde koe. Bij ranglage dieren (bijvoorbeeld vaarzen), ziet men wel dat de ligtijd veel sterker afneemt met een toename van de kans op mankheid (Leonard, 1996).

De overbezetting kan zich ook situeren aan het voerhek. Wanneer de beschikbare breedte onder de norm (0,65 tot 0,75 m per koe) ligt, ziet men veranderingen in het eetgedrag. De drogestofopname hoeft niet noodzakelijk te dalen. Dit hangt voor een groot deel af van de graad van overbezetting, de manier van voeren en het soort voerhek. Twee studies (uitgevoerd door Huzzey in 2006 en Nordlund in 2007) toonden aan dat wanneer er één plaats per dier beschikbaar was (breedte 0,61 m) slechts 80 % van het voederhek bezet was op de piekmomenten. Om een volledige bezetting te verkrijgen, moet de breedte opgetrokken worden naar 0,75 m. Wanneer er echter altijd vers voer aanwezig is (TMR met regelmatig aanduwen) zou men volgens o.a. Van Zijts (1999) mogen dalen tot één vreetplaats per 2 koeien (breedte 65 cm) zonder een daling te hebben van de drogestofopname. Maar de overbezetting doet wel de onrust aan het voederhek toenemen met een verhoogde kans op klauwletsels tot gevolg, zeker bij de ondergeschikte dieren. Bovendien worden ranglagere dieren vaker verjaagd; moeten ze frequenter komen eten op minder gunstige momenten van de dag. De toename in agressie aan het voerhek bij overbezetting wordt wel verminderd door gebruik te maken van een vastzetvoerhek in plaats van een buizenhek (Huzzey, 2006).

In de praktijk

Een studie in Wisconsin (VS) uitgevoerd bracht de graad van overbezetting in kaart op 244 bedrijven (minstens 120 dieren in lactatie). De gemiddelde bezettingsdichtheid lag rond de 110 %, zonder een nadelig effect op het rollend jaargemiddelde per koe. Volgens deze studie zijn de berekende kosten per koe het laagst op die bedrijven waar de bezettingsdichtheid opgedreven werd tot 121 à 130 %. Let wel, het gemiddeld aantal koeien per voltijdse arbeidskracht lag slechts op 40 tot 50 dieren, terwijl er in onze regio uitgegaan wordt van minstens 70 dieren. Bovendien betreft het hier de gemiddelde koe. Het verhaal voor de ondergeschikte koe kan anders zijn.

Eén van de huidige normen is dat minstens 85 % van de dieren op een rustig moment van de dag (1 uur voor het melken) in de ligboxen moet liggen. Dus 15 % wordt niet optimaal bezet. Bij een beperkte overbezetting (110 %) werden in meerdere studies geen nadelige effecten gezien op de drogestofopname en melkproductie van de gemiddelde koe. Dit alles in acht genomen rijst de vraag, waarom een matige overbezetting van bijvoorbeeld 10 % niet te verantwoorden zou zijn in de groep van de niet-risicodieren? De indeling van de stal en het management moeten dan wel optimaal zijn uiteraard!

Besluit

Men is het er dus over eens dat een overbezetting van 10 % geen nadelige effecten heeft. Een hogere bezettingsgraad (130 tot 140 %) belast met zekerheid nog eens extra de ranglage dieren. Deze risicogroep vraagt dan ook om meer aandacht. In die situaties worden het management van de veehouder en het stalconcept zeer belangrijk voor het behoud van een gezonde veestapel. ←